

SAKSBEHANDLER
Cathrine Skredderstuen Rolland
Ståle Arfeldt Bergås
Tove Elise Ihler

INNVALGSTELEFON
+47 98202809
DERES DATO

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
18/03671-5

DERES REF.

ARK. B - Bygninger

443 (Nordreisa) Nordreisa - Tr

VÅR DATO
13.03.2019

Se mottakerliste

Gamleskolen i Sappen, gnr./bnr. 30/7, i Nordreisa kommune (Raisin komuuni) - forslag om fredning

Foto: Ståle A. Bergås, Riksantikvaren

Vi viser til tidligere utsendt melding om oppstart av fredning for Gamleskolen i Sappen datert 28. oktober 2018. På grunnlag av dette foreslår Riksantikvaren følgende forslag til vedtak om fredning:

FORSLAG TIL VEDTAK:

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 § 15 og § 19 jf. § 22, foreslår Riksantikvaren å frede Gamleskolen i Sappen gnr./bnr. 30/7, i Nordreisa kommune (Raisin komuuni).

Omfanget av fredningen

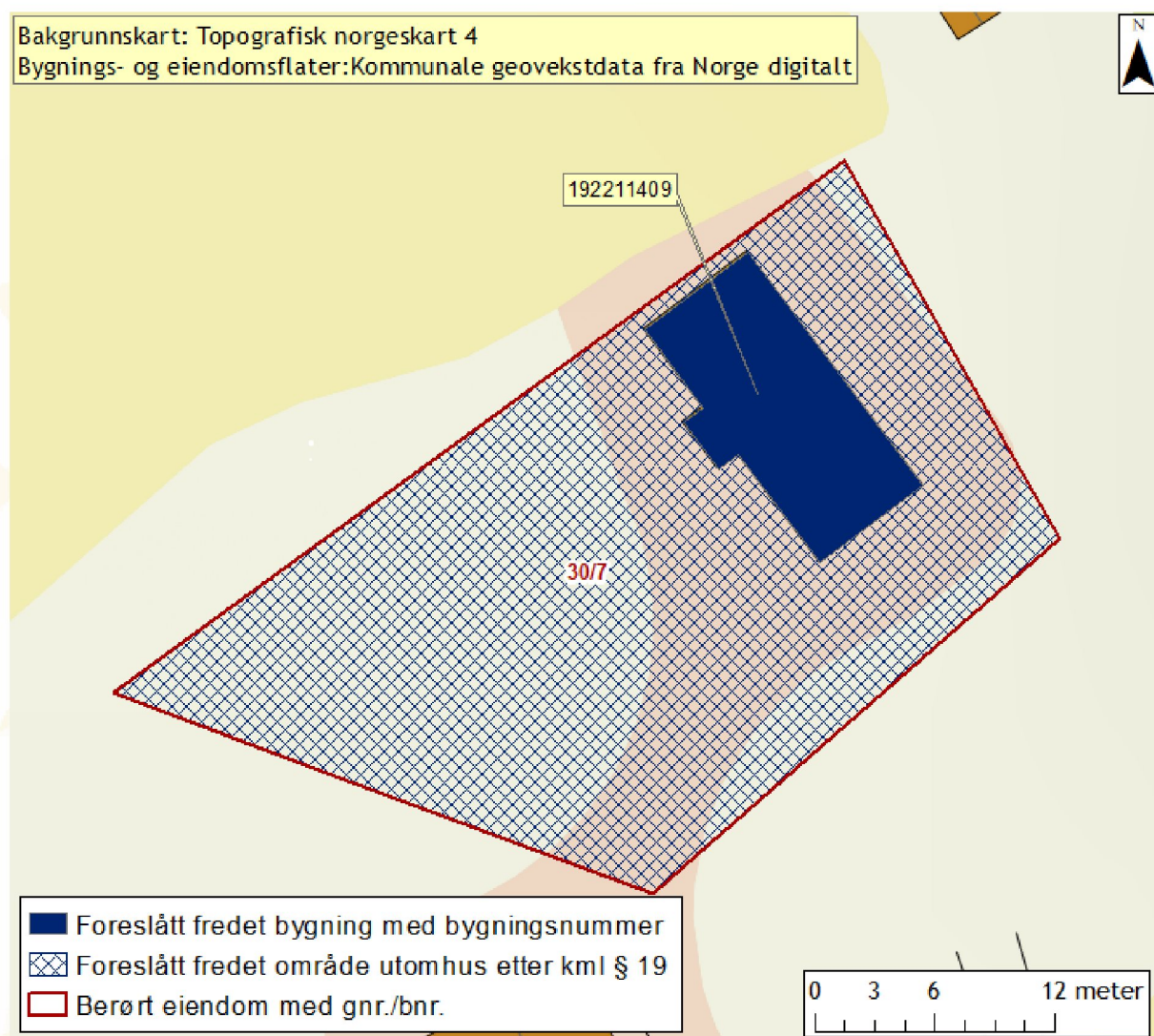
Fredningen etter kulturminneloven § 15 omfatter følgende bygning:

- Gamleskolen i Sappen

Fredningen omfatter bygningens eksteriør og interiør og inkluderer hovedelementer som planløsning, materialbruk og overflatebehandling og detaljer som vinduer, dører, gerikter, listverk og trappeløp.

Område fredet etter kulturminneloven § 19:

For å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet, foreslås det også en fredning av området rundt kulturminnene, jf. kulturminneloven § 19. Området som foreslås fredet er vist på kartet nedenfor.

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen er å bevare Gamleskolen i Sappen, som et kulturhistorisk og bygningshistorisk viktig eksempel på skolebygg og internatskole for kvenske barn i Nord-Troms. Bygningen har vært brukt som skolebygning siden 1891 og frem til 1950-tallet. Gamleskolen i Sappen er også et kulturminne fra tiden med fornorskningspolitikk av den kvenske befolkningen.

Fredningen av bygningens eksteriør skal sikre bygningens arkitektur. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen, så som fasadeløsning, opprinnelige/eldre vinduer og dører, trapp, materialbruk og overflater, skal opprettholdes.

Formålet er videre å bevare rominndeling, bygningsdeler og overflater i de deler av interiøret som er kulturhistorisk interessant. Det er også vesentlig å ta vare på kulturhistorisk verdifulle uttrykk for bygningens historiske utvikling.

Formålet med fredningen av området rundt bygningen er å sikre virkningen i miljøet gjennom å opprettholde anleggets karakter av skolebygg og internatskole slik det fremstår med den omkringliggende hagen og grøntområde.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

Kulturminne fredet etter kulturminneloven § 15

1. Det er ikke tillatt å rive, skade eller flytte bygningen eller deler av denne.
2. Det er ikke tillatt å bygge om bygningens eksteriør eller interiør. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.
3. Det er ikke tillatt å skifte ut bygningselementer eller materialer, forandre overflater eller utføre annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningens eksteriør, interiør eller konstruksjon. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.
4. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med materialer og metoder som er i tråd med bygningens egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.
5. Tilbakeføringer til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjoner kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.

Område fredet etter kulturminneloven § 19

6. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendringer som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for bebyggelse, anlegg og utvidelse av vei eller parkeringsplass, oppsetting av gjerder, skilt, endring av beplantning eller belegg, planering, utfylling og andre landskapsinngrep.
7. Det kan utarbeides en forvaltningsplan for området. Planen skal godkjennes av kulturminnemyndigheten. Forvaltningsplanen skal inneholde retningslinjer for bruk, vedlikehold og eventuell tilbakeføring. Planen bør rulleres.

Følger av fredningen

Lovhenvisning

Når det gjelder behandlingen av fredete kulturminner og områder, vises det til kulturminneloven §§ 15a, 16, 17 og 18 og 19 og 21, samt ovennevnte fredningsbestemmelser.

Arbeider som krever tillatelse etter plan- og bygningsloven, må i tillegg forelegges kommunale myndigheter. Det gjøres oppmerksom på at tillatelser etter kulturminneloven må foreligge før arbeider i tråd med plan- og bygningsloven kan settes i verk.

Vedlikehold

Det er eier som har ansvar for det løpende vedlikeholdet av fredete bygninger og anlegg. Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete bygninger er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre bygningselementene og detaljer som kledning, vinduer, dører, listverk, gerikter og overflatebehandling. Vedlikehold av fredete bygninger og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

For mer informasjon om vedlikehold og forvaltning av fredete bygninger og anlegg, vises til Riksantikvarens informasjonsblader.

Dispensasjon

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse/dispensasjon til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, jf. kulturminneloven §§ 15a og 19 tredje ledd. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes, ev. på visse vilkår. Oppstår det tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen likeledes kontaktes.

Økonomisk tilskudd

Det er anledning til å søke fylkeskommunen om tilskudd til vedlikehold og istandsettingsarbeider.

Dersom det etter § 15a blir gitt dispensasjon med vilkår som virker fordyrende på arbeidet, skal det gis helt eller delvis vederlag for utgiftsøkningen, jf. § 15a annet ledd.

Fylkeskommunen kan gi opplysninger om frist for innsendelse av og krav til søknad.

Kort karakteristik av kulturminnet

Lars Hansen, som kom fra Finland, ryddet Sappen gård fra 1791. I 1890 ble våningshuset som vi i dag kjenner som Gamleskolen i Sappen, reist av Adam Isaksen. Det ble gitt rentefritt lån, mot at husverten leide bort deler av sin bolig til skolestue. Fra 1891 var det omgangsskole i ett av rommene i våningshuset. Gamleskolen i Sappen var det første skolebygget som ble oppført i Nordreisa (Raisi). I 1913 ble hele bygningen tatt i bruk som skole. Fra 1928 ble det også internatskole med sovesaler i andre etasje og undervisningsrom og kjøkken i første etasje.

Bygningen er av laftet tømmer i to etasjer med en asymmetrisk plassert spiss ark mot syd og nord, samt to mindre spisse arker plassert på hver side av denne mot syd. Hovedinngangen har et lite takoverbygg med møne og søyler og hvor den dobbeltfløyede inngangsdøren flankeres av to sittebenker. Bygningen er kledt med liggende trekledning av faspanel. Laftekassene er utført med kryssnov og laftehodene er kasset inn med stående høvlet panel. Taket er tekket med skifer. Vinduene har enkle rammer med enkel profilering, samt en enkel ornamentering i overkant med et skråstilt vannbord. Denne typen ornamentikk kan man finne igjen i finsk tradisjonell byggeskikk. Bygningen skiller seg ut i sitt miljø først og fremst ved en for sin tid utypisk størrelse.

På Gamleskolen i Sappen var det primært kvenske barn. Et av målene med skolegangen var å lære seg norsk, som en del av fornorskningspolitikken. Gamleskolen i Sappen er et godt eksempel på alle skolene og internatene som ble bygget i Troms for å gi de kvenske barna skolegang. Den er samtidig et kulturminne om fornorskningspolitikken.

For nærmere beskrivelse av kulturminnet vises det til vedlagt dokumentasjon.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket.

Fornorskingspolitikk

Gamleskolen i Sappen ligger i Reisadalen, ved Reisaelva, som er et av de områdene i Nord-Troms hvor det har vært største bosetting av kvener. I 1875 var det 94 husstander som var kvenske eller norsk-kvenske av en befolkning 134 husstander i Reisadalen og på 1800-tallet var kvenske det dominerende språket i Nordreisa, før fornorskningen førte til et språkskifte til norsk i området.

Internatskole

Det var flere grunner til at man startet med internatskole i Reisa. Det var lange avstander fra barnas hjemsted til skolen. Man hadde en oppfatning av at barna ville lære seg norsk raskere om de bodde på skolen. I en periode fikk de benytte kvensk som støttespråk og læreren behersket kvensk, men etter hvert ble dette strammet inn og det ble ansatt lærer som kun snakket norsk. Barna på Gamleskolen i Sappen hadde høyt fravær fordi de også måtte bidra hjemme på gården. Dette var trolig også en grunn til at internatskole ble innført. I 1913 ble hele bygningen skolebygning og fra 1920 bygningen utvidet med en andre etasje med oppløft, hvor det ble sovesaler og fra da av var det internatskole.

Skolebygningen

Gamleskolen i Sappen var det først skolehuset som ble bygget i Reisa. I følge Nordreisa Bygdebok var det totalt 9 skoler før krigen, mens det i dag bare er bevart to, Kjelleren og Solvoll, i tillegg til Sappen. Gamleskolen i Sappen er dermed en av ytterst få skoler som står igjen i et område som var utsatt for den brente jords taktikk.

Bygningens planløsning med kjøkken og skolestue i første etasje og to sovesaler og kammers i andre etasje, samt den originale trappen er bevart. Bygningen er en sjelden godt bevart bygning i sitt område med et veldig godt bevart eksteriøret, slik det har sett ut siden 1920-tallet, med eldre vinduer og skifer på taket. Det er overbygget inngangsparti og tre opplett på taket er også svært godt bevart. Innvendig har det skjedd en del endringer, det er satt inn nyere kjøkken og bad, disse er ikke omfattet av fredningen.

Gamleskolen i Sappen har gjennomgått tre epoker som gjenspeiler lovverket for skole og utdanning. Bygningen ble reist som våningshus i 1890, hvor ett rom ble brukt til skolestue. Byggingen var et konkret resultat av skoleloven av 1889, hvor antall skolelærer, fagkrets og lærerkrefter økte. Det var også mulig å få rentefritt lån til boligbygging mot at man leide ut deler av den til omgangsskole. Gamleskolen i Sappen var i drift frem til 1950 da det ble bygget en ny skole ved siden av.

Ved å frede et utomhusområde etter § 19 ivaretas området rundt skolen, slik det alltid har sett ut med en åpen gresslette, og hage med bjørketrær innved huset.

Gamleskolen i Sappen er et viktig og godt kjent kulturminne i Reisadalen. Dagens eier av bygningen sørger for godt vedlikehold og formidler skolens historie og viktige aspekter ved kvensk kultur og historie. Skolen utgjør derfor både en kunnskapsverdi og opplevelsesverdi om de kvenske barna og deres skoletilværelse.

Tilstand og økonomiske konsekvenser av fredning

Riksantikvaren har gjennomført en visuell tilstandsvurdering av bygningen 19.10.2018.

Vurdering av tilstand og økonomi

Det er en bygning som er omfattet av fredningen. Ut i fra gjeldende Norsk Standard EN - NS 16096 har bygningen TG 2.

Ut i fra en samlet vurdering regner ikke Riksantikvaren med at det vil innebære vesentlige økonomiske merkostnader for staten å gjennomføre fredning av Gamleskolen i Sappen.

Riksantikvarens myndighet

Det følger av kulturminneloven § 15 jf. § 22 at departementet kan frede byggverk og anlegg, eller deler av dem, av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Det følger videre av § 19 at departementet kan frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det. Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren jf. forskrift om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven av 9. februar 1979 § 12 nr.1.

Lokalisering og eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Gamleskolen i Sappen eies, ifølge matrikkelen.no, av Tore Konrad Elvestad. Eiendommer ligger i Nordreisa kommune ved Reisaelva.

Eiendommen er ikke berørt av reguleringsplaner.

Forholdet til naturmangfoldloven

Når kulturminneforvaltningen fatter vedtak, skal det samtidig gjøres en vurdering av om dette har innvirkning på naturmangfoldet. Dette følger av lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Lovens §§ 8-12 legges til grunn for vurderingen, jf. § 7.

Det er gjort søk i Artsdatabankens *Artskart* og Miljødirektoratets *Naturbase* for å fremskaffe nødvendig kunnskap for beslutningsgrunnlaget. Søket gjaldt sårbare og truede arter.

Det er ikke registrert sårbare eller truede arter i området som inngår i fredningen omkring den foreslåtte fredete bygningen. I Reisaelva er det gjort funn av oter, men Riksantikvaren vurderer at fredningen av Gamleskolen i Sappen verken vil komme i konflikt med naturverdier eller påvirke naturmangfoldet i negativ retning.

Bakgrunn for fredningen

I 2017 startet Riksantikvaren opp et arbeid med å kartlegge og vurdere kvenske/norsk-finske kulturminner for fredning. Arbeidet gjøres i tett samarbeid med fylkeskommunene Troms og Finnmark, og i dialog med minoritetsgruppen selv, interessegrupper, eiere og museer. Målet er å bedre fredningslistens representativitet ved at fredningene i større grad skal gjenspeile Norges historie og dagens samfunn. Nasjonale minoriteters kulturminner er et av temaene hvor det til nå har vært gjennomført få fredninger. Kvenske/norsk-finske kulturminner er det fredet noen av, hovedsakelig i Varanger i Finnmark. Fredningen av Gamleskolen i Sappen utvider bildet av kvensk historie ved at den sammen med Tørfoss gård får frem Reisadalen som et viktig område for kvensk kultur og byggeskikk.

Redegjørelse for saksgang og innkomne bemerkninger

Melding om oppstart av fredning ble, i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.1, meddelt eieren og kommunen i brev av 2. november 2018. Samtidig ble dette kunngjort i avisene Nordlys og Framtid i Nord.

Det kom inn en merknad fra Else Elvestad med forslag om å vurdere navnet på bygningen. Riksantikvaren takker for innspillet og har tatt dette til følge og har endret til Gamleskolen i Sappen som navn på bygningen, da det er slik skolen blir omtalt lokalt.

Riksantikvaren utformet deretter fredningsforslag, og dette ble i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.2 sendt på høring til berørte parter 11. mars 2019. Samtidig ble det kunngjort i avisene Nordlys, Framtid i Nord og Norsk lysingsblad at fredningsforslaget var lagt ut til offentlig ettersyn i Nordreisa kommune.

Det ble gitt en frist på 6 uker fra kunngjøringsdagen til å komme med uttalelser.

Dato for innsending av høringsuttalelser er: 3. mai 2019.

Høringsuttalelser sendes til Riksantikvaren på mailadresse: postmottak@ra.no

Fredningsforslaget skal etter den begrensede høringen legges fram til politisk behandling i Nordreisa kommune (Raisin komuuni) før vedtak om fredning treffes, jf. kulturminneloven § 22 nr. 3. Høringsuttalelsene og kommunens behandling vil bli behandlet og tatt inn i saken. Det er Riksantikvaren som fatter vedtak om fredning. Fredningsvedtaket kan påklages.

Vennlig hilsen

Linda Lovise Veiby
fung. avdelingsdirektør

Ingrid Melgård
fung. seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Mottakere:

- Tore Konrad Elvestad
- Troms fylkeskommunen
- Nordreisa kommune
- Nord-Troms museum
- Halti kvenkultursenter
- Norske kveners forbund, Ruijan kveeniliitto
- Kvenlandsforbundet
- Norsk Finsk forbund, Norjalais-Suomalainen Liitto
- Fortidsminneforeningen avd. Troms

Kopi til:

- Klima- og miljødepartementet

Vedlegg: Fredningsdokumentasjon

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Halti kvenkultursenter IKS		Hovedveien 2	9151 STORSLETT
Kvenlandsforbundet		v/Bjørnar Seppola	9143 SKIBOTN
Nordreisa kommune		Postboks 174	9156 STORSLETT
Nord-Troms Museum		Hovedvegen 2	9151 STORSLETT
Norsk Finsk Forbund - Norjalais-Suomalainen Liitto		C/O Espen RobertsenSkallelv	9800 VADSØ
Norske Kveners forbund - Ruijan kveeniliitto		Karlsøyveien 18	9015 TROMSØ
Tore Konrad Elvestad		Reisadalen 2922	9151 STORSLETT
Troms fylkeskommune		Postboks 6600	9296 Tromsø
Fortidsminneforeningen - Troms avdeling		Postboks 942	9259 TROMSØ